

Antygono..., Kreonie, wytlumacz mi, dlaczego...

Magdalena Wdowiak

Scenariusz lekcji

**Poradnik metodyczny do programu nauczania języka łacińskiego
i kultury antycznej dla III etapu edukacyjnego
(liceum ogólnokształcącego i technikum)**

opracowany w ramach projektu:

**„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego
i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów
oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”**

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Gadomska, Marcin Pełka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Przedmiot:

język łaciński i kultura antyczna

Poziom edukacyjny:

szkoła ponadpodstawowa

Typ szkoły:

liceum ogólnokształcące

Temat zajęć:

Antygono..., Kreonie, wytłumacz mi, dlaczego...

Klasa:

I

Profil:

humanistyczny

Czas trwania zajęć:

3 godziny lekcyjne

Uwagi:

po lekcji o teatrze greckim D. Żuchowskiej (Żuchowska 2019b: nr 24); lekcja jest przykładem korelacji międzyprzedmiotowej z językiem polskim (por. program *Ludendo discamus*, Żuchowska 2019a: 41).

Cele ogólne:

- pokazanie związków w humanistyce przez zastosowanie korelacji międzyprzedmiotowej z językiem polskim;
- interpretacja dramatu antycznego na przykładzie *Antygony* Sofoklesa (i *Króla Edypa* – dla ucznia zainteresowanego tematem), pokazująca różne możliwości interpretacyjne, wskazujące na fakt, że *intentio auctoris* nie zawsze jest rzeczą pewną – *Antygona* może być „tragedią” Kreona;
- rozwijanie kompetencji: w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, osobistych, społecznych i w zakresie umiejętności uczenia się, obywatelskich oraz w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne**Uczeń:**

- zna postać i twórczość Sofoklesa oraz wymienia po 2–3 tytuły dzieł innych tragików greckich (Ajschylosa, Eurypidesa);
- współpracuje w grupie, tworząc nowy tekst stanowiący interpretację, oparty na dramacie Sofoklesa;
- interpretuje tekst *Antygony* (i *Króla Edypa*), uwzględniając właściwy kontekst kulturowo-literacki i używając stosownych pojęć, np.: „konflikt tragiczny”, „wina tragiczna” (*hamartia*), „ironia tragiczna”, „rozpoznanie” (*anagnorisis*), „katharsis”, „fatum”.

Metody i techniki nauczania, formy pracy:

- praca z utworem literackim, wykład w formie pogadanki, praca indywidualna, praca w grupach, praca z całym zespołem klasowym, burza mózgów, rozmowa kierowana;
- w formie zdalnej: tablica interaktywna, np. Jamboard, Padlet, platforma do nauki zdalnej: Teams, Zoom – praca z całą klasą na kanale głównym, a z grupami w podpokojach;
- korelacja międzyprzedmiotowa z językiem polskim.

Środki dydaktyczne:

- komputer z dostępem do internetu, prezentacja multimedialna, rzutnik;
- materiał dostępny online [Kultura i mity – Edyp](#) (Zintegrowana Platforma Edukacyjna; dostęp: 9.09.2022);
- *Antygona*, 2004, reż. A. Seweryn, przekł. A. Libera, J. Szpotański;
- Marciniak K., 2018, *Mitologia grecka i rzymska. Spotkania ponad czasem*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 164 i nn.;
- materiał wideo dostępny zdalnie: *Antygona i Król Edyp – dwa dramaty Sofoklesa* (dostęp: 9.09.2022);
- Parandowski J., 1979, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa: Czytelnik;
- tekst dostępny online: [Sofokles, Antygona](#), tłum. K. Morawski (dostęp: 9.09.2022);
- tekst dostępny online: [Sofokles, Król Edyp](#), tłum. K. Morawski (dostęp: 9.09.2022);
- uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE): materiały dostosowane pod względem stopnia trudności do indywidualnych potrzeb uczniów (część przygotowawcza), dla uczniów dyslektycznych materiały audio, spektakl telewizyjny, dla uczniów słabowidzących dostosowanie wielkości czcionki tekstu; dla uczniów zainteresowanych tematem dodatkowa lektura.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Faza przygotowawcza

3 tygodnie wcześniej uczniowie otrzymują zadanie przeczytania, odsłuchania lub obejrzenia *Antygony* Sofoklesa, uczniowie zainteresowani tematem – także *Króla Edypa*.

Rozgrzewka: uczniowie pracują w parach, korzystając z wiedzy zdobytej na poprzedniej lekcji lub wyszukując informacje w internecie, łączą autorów z tytułami oraz grupują bohaterów: Król Edyp, Antygona, Eurypides, Ismena, Bachantki, Polinejkes (lub Polinik), Elektra, Jokasta, Ajschylos, Błagalnice, Sofokles, Medea, Persowie, Agamemnon, Kreon, Oresteja. Wybrany uczeń odczytuje właściwe odpowiedzi. W przypadku lekcji zdalnej – test na Quizizz lub innej platformie.

Dzieje rodu Labdakidów (mity tebańskie) – uczniowie, którzy zostali wyznaczeni lub zgłosili się na ochotników na poprzedniej lekcji, streszczają treść mitu (10–15 minut). Można poprosić ich o przygotowanie prezentacji multimedialnej. Uczniowie pracują w oparciu o przygotowane dla nich fragmenty mitu lub materiał wideo. Aktywność uczniów podlega dodatkowej ocenie pozytywnej.

Faza realizacji

W trybie zdalnym wykład odbywa się na kanale głównym, a praca w grupach w podpokojach.

Wprowadzenie: wykład w formie pogadanki na temat Sofoklesa i innych tragików greckich, nauczyciel odwołuje się do arystotelesowskiej definicji oraz koncepcji tragedii, wyjaśnia pojęcia: „bohater tragiczny”, „pycha” (*hybris*); „konflikt tragiczny”, „wina tragiczna” (*hamartia*), „ironia tragiczna”, rola „fatum”, odwołanie do arystotelesowskiej koncepcji fabuły tragicznej ze „zwrotem akcji”, „rozpoznanie” (*anagnorisis*) oraz „cierpieniem” (*pathos*) i „katharsis”. Innowacje względem mitu Labdakidów wprowadzone przez Sofoklesa, które wpływają na tragizm dramatu: zakaz wydany przez Kreona dotyczący niegrzebania ciała Polinejsesa, złamanie tego zakazu przez Antygonę i jej samobójstwo, narzeczeństwo Antygony i Hajmona, wprowadzenie postaci Eurydyki, żony Kreona (Bibik 2012: 157–158). Należy odnieść się także do niepełnej, choć rozpowszechnionej w opracowaniach szkolnych interpretacji tej tragedii w kategoriach heglowskiego konfliktu sprzecznych z natury racji (państwa i rodziny bądź jednostki, dwóch praw: ludzkiego i boskiego; prawa rozumu i prawa uczucia) (Maślanka-Soro 2012: 737–740), oraz wskazać na możliwe inne, bardziej adekwatne interpretacje, biorące pod uwagę konflikt dwóch jednostek czy centralną rolę Kreona jako postaci tragicznej.

Uczniowie dzielą się na grupy 2–3-osobowe w zależności od liczebności klasy i własnych preferencji (mogą zostać tematy lub pytania „wolne”). Nauczyciel przydziela tematy, biorąc pod uwagę zróżnicowane potrzeby uczniów (SPE), np. uczeń zdolny powinien otrzymać temat dotyczący wywiadu z Kreonem, gdyż jego opracowanie wymaga przejrzenia całego tekstu. Zadaniem uczniów jest przygotowanie wywiadu z bohaterami tragedii w oparciu o fragmenty tekstu: jedna z osób wciela się w postać z dramatu, a pozostałe występują w jednej z ról, np. psychologa, naukowca, teologa, osoby prowadzącej wywiad. Każdy z uczniów przygotowuje odpowiedzi na 1–3 pytania dotyczące motywów postępowania w oparciu o tekst dramatu, uczniowie mogą jednak też pracować w parach, występując razem w jednej roli (np. psychologa), a osoba prowadząca wywiad moderuje dyskusję (pytania w nawiasach dla uczniów, którzy czytali też *Króla Edypa*):

1. Antygoną, Kreon: Czym kierowałeś/kierowałaś się w swoim postępowaniu czy podjętych decyzjach?
2. Kreon: Jak powinno wyglądać praworządne państwo? Dlaczego nie posłuchałeś ostrzeżeń? (O co pokłóciłeś się z Edypem?)
3. Antygoną: Jak czułaś się, gdy siostra odmówiła ci pomocy?
4. Terezjasz, Hajmon: Co powiedziałaś Kreonowi i dlaczego? (Co powiedziałaś Edypowi i dlaczego?) Jak się czułaś po rozmowie z Kreonem?
5. Ismena: Dlaczego nie chciałaś pomóc Antygonie? Czym się kierowałaś w decyzjach?
6. Inne pytania zaproponowane przez uczniów lub moderatora.
 - Grupa I: wywiad z Antygoną (pomocnicze fragmenty 412–499, 756–814);
 - grupa II: wywiad z Kreonem (od 149 oraz fragmenty odnoszące się do innych bohaterów oraz dla chętnych Król Edyp 484–649);
 - grupa III: wywiad z Hajmonem (pomocniczy fragment 588–737);
 - grupa IV: wywiad z Terezjaszem (pomocniczy fragment Antygoną 905–1012 oraz dla chętnych Król Edyp 289–451);
 - grupa V: wywiad z Edypem (na podstawie dowolnego fragmentu Króla Edypa).

Uczniowie prezentują swoje wywiady przed klasą. Po każdym wywiadzie nauczyciel komentuje sposób ukazania w nim postaci w odniesieniu do interpretacji dramatu, podkreślając mocne strony wywiadu i doceniając kreatywne modyfikacje wprowadzone przez uczniów. Uczniowie otrzymują plusy za aktywność.

Podsumowanie

Kto jest postacią tragiczną *Antygony* i dlaczego? Burza mózgów: Dlaczego postacią tragiczną jest Antygona, a dlaczego Kreon? Pomysły notowane są na tablicy. Uczniowie przeprowadzają głosowanie (tajne, za pomocą karteczek) – jedna osoba liczy głosy. W komentarzu nauczyciel wyjaśnia, że nie zawsze *intentio auctoris* jest oczywiste (np. dlaczego sztuka nosi tytuł *Antygona*), odwołując się do interpretacji zgodnej z arystotelesowskim pojęciem fabuły tragicznej – bohater tragiczny jest postacią centralną i aktywną, jak w *Królu Edypie*, gdzie stara się rozwiązać zagadkę i napędza akcję. W *Antygonie* sprawa nie jest prosta: Kreon grzeszy pychą (*hybris*) i ponosi tego konsekwencje, wydaje decyzje w sposób autorytarny bez zasięgnięcia rady starszych czy wyroczni, łamie boskie i ludzkie prawa. Porzucenie ciała postrzegane było jako *miasma* (zanieczyszczenie), złamanie religijnego nakazu pochówku, sprowadzające nieszczęście na rodzinę i państwo. Kreon uległ zaślepieniu i za późno zrozumiał błąd. Jest kilkakrotnie upominany (Hajmon, Terezjasz, zaleca pochować ciało Polinejkesa). Kreon wydaje się dominować w dramacie – można zaproponować uczniom policzenie w domu (dodatkowy plus za aktywność) proporcji obecności postaci Kreona i Antygony w sztuce.

Nauczyciel rozdaje uczniom kopie ankiety ewaluacyjnej do wypełnienia (lub w nauczaniu zdalnym wysyła link do formularza Google) oraz zadaje zadanie domowe.

Ankieta

Odpowiedz na pytania: Kto jest Twoim zdaniem bohaterem tragicznym *Antygony* (i *Króla Edypa*)? Odpowiedź uzasadnij. Która część lekcji była w Twojej ocenie najciekawsza? Co było niezrozumiałe lub trudne i co chciał(a)byś powtórzyć?

Zadanie domowe – zostanie sprawdzone na kolejnej lekcji za pomocą krótkiego testu.

1. Wykonaj ćwiczenia z materiału Kultura i mity – Edyp na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.
2. Zadanie dodatkowe, dla chętnych, na ocenę: Napisz krótkie wypracowanie (ok. 250 słów) na wybrany temat: (1) Konflikt tragiczny w *Antygonie* Sofoklesa; (2) „Rozpoznanie” w *Królu Edypie*.

Komentarz metodyczny

- Lekcja realizuje cele zawarte w podstawie programowej dla języka łacińskiego i kultury antycznej: w zakresie historii literatury starożytnej rozwija kompetencje kulturowe oraz umiejętność poddania tekstu interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy – na podstawie *Antygony* (i *Króla Edypa*) Sofoklesa (Dz. U. 2020, poz. 1248: 11, pkt II 3 a, II 10 a) oraz dla języka polskiego (zakres podstawowy i rozszerzony: Dz. U. 2018, poz. 467, 34, pkt 2 i 4 (rozsz.) 1; 36, pkt 1). W odniesieniu do programu *Ludendo discamus!* lekcja jest kontynuacją treści o teatrze greckim (Żuchowska 2019b: nr 24).
- Lekcja została przewidziana do przeprowadzenia w integracji z językiem polskim, dzięki czemu kształtowana jest holistyczna analiza treści i umiejętność łączenia wiedzy – umiejętności mające znaczenie na rynku pracy.

- W zależności od możliwości organizacyjnych wynikających z planu zajęć i ustaleń z nauczycielem języka polskiego można obie lekcje połączyć w blok trzech godzin lekcyjnych lub podzielić na części i zrealizować oddzielnie.
- W lekcji tej zróżnicowano stopień trudności materiałów, biorąc pod uwagę ucznia zdolnego i zainteresowanego tematem – przewidziano dodatkową lekturę i zadania oraz trudniejszy temat wywiadu. Warto także zwrócić uwagę na możliwość wykorzystania pozytywnych konotacji związanych z postacią Tereźjasza do pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, np. uczniem niepełnosprawnym. W przypadku ucznia z dysleksją lub trudnościami w nauce należy zadbać o dostęp do materiałów audio i umożliwić mu pracę w parze z uczniem dobrym.
- W fazie przygotowawczej lekcji rozwijane są kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, a wśród uczniów, którzy przygotowują prezentację – kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się oraz kompetencje cyfrowe. W fazie realizacji w czasie wykładu kształtowane są kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, a w części poświęconej przygotowaniu wywiadów – oprócz nich także kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej; w pracy grupowej – kompetencje osobiste i społeczne oraz w zakresie umiejętności uczenia się i przedsiębiorczości. Podsumowanie kształtuje kompetencje w zakresie rozumienia i interpretacji. Zadanie domowe i ewaluacja kształtują kompetencje osobiste i w zakresie umiejętności uczenia się, a także umiejętność interpretacji tekstów kultury.

Magdalena Wdowiak – filolog klasyczny (Uniwersytet Jagielloński), doktorantka; od czasów szkolnych fascynowało ją odnajdywanie motywów antycznych w literaturze polskiej i światowej oraz w sztuce. Obecnie także zajmuje się kulturą i sztuką klasyczną.